

ANALIZA POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE POSAVSKE ŽUPANIJE – FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

ANALYSIS OF AGRICULTURAL PRODUCTION IN POSAVSKA COUNTY – FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

M. Abramović, P. Mijić, Z. Antunović, Mirjana Baban, I. Knežević, M. Domaćinović, D. Rimac

Stručni članak
UDK: 636.084.4.
Primljeno: 30. svibanj 2005.

SAŽETAK

Posavska županija je dio entiteta Federacije Bosne i Hercegovine. Nekada poznato poljoprivredno područje, zbog izravnih posljedica rata, sada se nalazi u vrlo nepovoljnom položaju. Podaci pokazuju da područje ove Županije ima veći intenzitet poljoprivredne proizvodnje za 1,9 puta u odnosu na cijelokupnu Bosnu i Hercegovinu i 2,38 puta u odnosu na Federaciju Bosne i Hercegovine. Najveći dio zasijanih ratarskih površina čine kukuruz i pšenica. Međutim, povrtlarstvo sa samo 8 % zasijanih površina čini skoro 40 % ukupnih prihoda u poljoprivredi. Stočarstvo je slabije razvijeno. Ističe se samo peradarska proizvodnja koja je dostigla prijeratnu razinu. Uvođenjem poljoprivredne strategije na razini cjelokupne države Bosne i Hercegovine, Posavska županija postala bi važan državni i regionalni čimbenik u poljoprivrednoj proizvodnji.

Ključne riječi: poljoprivreda, Posavska županija, Federacija Bosne i Hercegovine

UVOD

Bosnu i Hercegovinu čine dva entiteta: Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska. Ovakvo uređenje nastalo je potpisivanjem mirovnog sporazuma 21. studenog 1995. godine u Daytonu (SAD). Federacija Bosne i Hercegovine sastavljena je od 10 županija, a jedna od njih je i Posavska županija. Ova Županija sastavljena je od triju prijeratnih općina: Orašja, Odžaka i Bosanskog Šamca. Prostire se na površini od 334 km², a Daytonskim sporazumom razdvojena je na dva dijela: prijeratnu općinu Odžak na jednoj strani i veći

dio općine Orašje s novoustrojenom općinom Domaljevac-Šamac.

Područje Županije je ravničarsko s prosječnom nadmorskom visinom od 75 metara. Većim dijelom

Rad je izvod iz diplomskog rada Mike Abramovića, pod nazivom "Analiza stanja stočarske proizvodnje u Županiji Posavskoj – Federacije Bosne i Hercegovine".

Mika Abramović, ing. poljop. Općina Domaljevac-Šamac, Županija Posavska, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina, doc. dr. Pero Mijić, prof. dr. Zvonko Antunović, doc. dr. Mirjana Baban, prof. dr. Ivan Knežević, prof. dr. Matija Domaćinović, mr. sc. Damir Rimac: Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Trg sv. Trojstva 3, 31000 Osijek, Hrvatska – Croatia.

prostire se uz rijeku Savu što zajedno s kvalitetnim obradivim površinama čini vrlo dobre pretpostavke za intenzivnu poljoprivredu. Na dosta usitnjenom posjedu (prosjeak je dva hektara po domaćinstvu) od poljoprivrede danas u ovoj Županiji živi između 70 i 80 % stanovnika. Najviše se uzgaja kukuruz i pšenica, a od industrijskih kultura: soja, šećerna repa i duhan. U stočarstvu je najviše razvijena peradarska i svinjogojska proizvodnja.

Povijest razvoja intenzivne poljoprivrede na ovim prostorima prilično je velika. To potvrđuju i podaci o osnivanju prve zemljoradničke zadruge 1904. godine u selu Tolisa. Nažalost, nekadašnje razvijene prijeratne tvrtke koje su predstavljale pokretače razvoja ovog područja danas više nisu u funkciji, tako da je stanovništvo prepušteno vlastitom snalaženju na tržištu. Zato se u ovom radu željelo prikazati kakvo je trenutno stanje u poljoprivredi Posavske županije i koje bi mjere državne politike mogle pomoći u razvoju ove važne privredne grane.

BILJNA PROIZVODNJA

Svako društvo nastoji se voditi racionalnim kriterijima u cilju osiguranja boljeg života za svoje građane. Stoga država nizom mjera unapređuje i razvija djelatnosti koje smatra važnim za svoje društvo. Poljoprivreda u svakoj zemlji predstavlja pitanje od posebnog zanimanja i značenja, pa

sukladno tome država poduzima mjere kojima nastoji pomoći opstanak i razvoj poljoprivrede u najširem smislu. Zato se u osnovne ciljeve agrarne politike svake zemlje mogu svrstati: racionalno korištenje prirodnih resursa, iskorištenje genetskog potencijala biljaka i životinja, te izvoz robe na inozemna tržišta.

Poljoprivreda u Bosni i Hercegovini imala je nekoliko razdoblja koja su nepovoljno djelovala na njen razvoj i razinu konkurentnosti. U razdoblju socijalizma zemljišni maksimum onemogućio je uspješne poljoprivrednike da okrupnjavaju posjed i tako stvore osnovni preduvjet za ravnopravni nastup s konkurencijom iz poljoprivredno razvijenih zemalja.

Nakon domovinskog rata nije stvoren novi djelotvoran sustav koji bi nadomjestio prethodni i time poticajno djelovao na razvoj poljoprivredne proizvodnje. Stoga su se poljoprivredni proizvođači našli u situaciji da ne znaju što treba proizvoditi, kome prodavati i u kojem pravcu krenuti u investicije. Uvoz poljoprivrednih proizvoda stvorio je moćne uvozne lobije čiji interes nije razvoj domaće proizvodnje, nego daljnje smanjenje carinskih stopa i prelevmana.

Biljna proizvodnja čini temelj poljoprivrede bilo kao proizvodnja finalnih proizvoda, bilo kao sirovina za stočarsku proizvodnju. Na tablici 1. prikazana je usporedba sjetvenih površina u 2000. godini za cjelokupnu Bosnu i Hercegovinu (BiH), Federaciju Bosne i Hercegovine (FBiH) i Posavsku županiju.

Tablica 1. Zasijane površine u 2000. godini u BiH, FBiH i Posavskoj županiji

Table 1. Sown areas in BandH, EBandH and Posavska county in 2001

Kategorija zemljišta Soil category	BiH		FBiH		Posavska županija	
	ha	%	ha	%	ha	%
Zasijane površine Sown areas	608.000	25,14	203.000	16,65	10.190	43,64
Nezasijane površine Unsown areas	410.000	16,96	208.000	17,07	8.580	36,75
Livade i pašnjaci Meadows and pastures	1.400.000	57,90	808.000	66,28	4.580	19,61
Ukupno - Total	2.418.000	100,00	1.219.000	100,00	23.350	100,00

Izvor: Statistički godišnjak Federalnog statističkog zavoda 2001. godine.

Iz tablice 1. je vidljivo da u BiH, te FBiH nadpolovično prevladavaju livade i pašnjaci (57,90 i 66,28 %), dok je u Posavskoj županiji najviše zastupljeno zasijanih površina (43,64 %). Ako uzmemo da su oranične površine glavni pokazatelj intenzivne poljoprivredne proizvodnje, možemo zaključiti da je intenzivna poljoprivredna proizvodnja u Posavskoj županiji veća za 1,9 puta nego u cijeloj BiH, odnosno 2,38 puta veća nego na prostoru cjelokupne FBiH. Iz ovog zaključka proizilazi da je prostor ove Županije snažno orijentiran na poljoprivredu i da su proizvođači zainteresirani za mjere agrarne politike koje se donose na državnoj razini.

Na tablici 2. prikazana je struktura sjetve za sve biljne proizvodnje u Županiji, a ukupna vrijednost

proizvodnje izračunata je na temelju trenutnih cijena na tržištu u 2001. godini. Podaci pokazuju kako je udio zasijanih površina najveći pod žitaricama (4.540 ha kukuruza i 2.030 ha ozime pšenice). Međutim, povrtlarska proizvodnja koja je zastupljena na samo 8 % površina daje preko 40 % vrijednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje, odnosno 13.438.400 KM (konvertabilnih maraka). Zbog usitjenosti obradivih površina i velike raspoložive radne snage koja se može angažirati u poljoprivredi, budućnost ovog prostora mogla bi biti intenzivna povrtlarska proizvodnja. Važno je napomenuti da je prilično veliki teritorij Županije još miniran, te značajnije sjetva žitarica neće ni biti skoro moguća.

Tablica 2. Struktura i vrijednost ratarske proizvodnje u Posavskoj županiji u 2001. godini

Table 2. Structure and value of crop production in Posavska county in 2001

Naziv kulture Crop	Površina Area (ha)	Tona/ha Tons/ha	KM/toni KM/tons	Vrijednost proizvodnje Value of production (KM/ha)	Ukup. vrijednost proizvodnje Total value of production (KM)
Raž jara - Summer rye	20	3,6	250	900	18.000
Ječam jari - Summer barley	167	3,9	270	1.050	175.350
Kukuruz zrno - Maize grain	4.540	5,5	220	1.210	5.493.400
Kukuruz silaža - Maize silage	360	35,0	50	1.750	630.000
Djetelina - Clover	385	8,0	200	1.600	616.000
Lucerna - Lucerne	275	8,0	200	1.600	440.000
DTS	451	8,0	180	1.440	649.440
Duhan - Tobacco	664	2,2	3.000	4.740	4.382.400
Ostalo krm. bilje - Other fodder plants	420	-	-	1.100	462.000
Soja - Soybean	273	2,5	500	1.250	341.250
Korparska vrba - Osier	454	10,0	150	1.500	681.000
Pšenica ozima - Winter wheat	2.030	4,5	270	1.215	2.466.450
Ječam ozimi - Winter barley	450	4,5	270	1.215	546.750
Zob ozima - Winter oats	150	3,5	280	980	147.000
Povrće ukupno - Vegetables, total	920	-	-	14.607	13.438.400
UKUPNO - TOTAL	11.559				30.487.440

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Posavske županije u 2001. godini

STOČARSKA PROIZVODNJA

Za stočarstvo Posavske županije može se reći da nije dovoljno razvijeno. Ova konstatacija se naročito odnosi na svinjogojsku i govedarsku proizvodnju, gdje postoje velike mogućnosti ekspanzije.

Tablica 3. Procjena brojnog stanja stoke u Posavskoj županiji po općinama u 2001. godini
Table 3. Estimated number of livestock in Posavska county in 2001 per local districts

Vrsta/kategorija - Type/category	Orašje	Odžak	Domaljevac-Šamac	Ukupno - Total
Krave, junice, ž. telad - Cows, heifers, female calves	341	2.020	106	2.467
Telad za tov - Calves for fattening	200	1.000	35	1.235
Utovljena junad - Fattened calves	40	800	20	860
UKUPNO GOVEDA - TOTAL CATTLE	581	3.820	161	4.562
Krmače i nazimice - Sows and gilts	1.200	1.170	530	2.900
Prasad - Piglets	11.000	11.740	4.400	27.140
Tov. svinje do 120 kg - Pigs fattened to 120 kg	700	3.405	1.000	5.105
Svinje preko 120 kg - Pigs over 120 kg	12.300	8.250	5.500	26.050
UKUPNO SVINJE - TOTAL PIGS	25.200	24.565	11.430	61.195
Matič. jato lake linije - Parent flock of light line	6.000	-	-	6.000
Pilenke (18 tjedana) - Chickens (18 weeks)	426.000	-	-	426.000
Nesilice - Layers	176.000	8.000	56.000	240.000
Brojleri - Broilers	295.000	55.000	-	350.000
UKUPNO PERAD - TOTAL POULTRY	903.000	63.000	56.000	1.022.000
UKUPNO OVCE - TOTAL SHEEP	30	480	150	660
UKUPNO KOZE - TOTAL GOATS	70	12	15	97
UKUPNO KONJI - TOTAL HORSES	15	20	5	40

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Posavske županije u 2001. godini

Potražnja na tržištu za stočarskim proizvodima u Bosni i Hercegovini je vrlo visoka. Međutim, zbog visokih subvencija koje imaju zemlje izvoznice, domaći proizvođači ne mogu biti pravi konkurenti uvezenoj robi. U Posavskoj županiji dominira peradarska, dok su svinjogojska i govedarska proizvodnja manje zastupljene (tablica 3.). Ostale stočarske kategorije nemaju veću važnost u proizvodnji. Današnja razina stočarske proizvodnje

čini svega 30 – 40 % prijeratne proizvodnje, što upućuje na zaključak da veliki dio postojećih resursa u stočarstvu nije dovoljno iskorišten.

Peradarska proizvodnja je najviše tržišno usmjerena, dok ostale stočarske proizvodnje (osobito svinjogojstvo) uglavnom služe za podmirenje potreba obiteljskih gospodarstva. Potrebno je napomenuti kako je postojeća govedarska proizvodnja na razini 30 % prijeratne.

Tablica 4. Vrijednost stočarske proizvodnje u Posavskoj županiji u 2001. godini
Table 4. Value of livestock production in Posavska county in 2001

Vrsta proizvodnje Type of production	Vrijednost u KM - Value in KM (local currency)			
	Osnovno stado/jato Basic herd/flock	Proizvodnja za vlastite potrebe Production for own needs	Proizvodnja za tržište Production for market	Godišnja proizvodnja Yearly production
Govedarstvo - Cattle breeding	4.571.500	1.720.000	2.434.000	4.154.000
Svinjogojstvo - Pig breeding	1.450.000	14.712.500	2.391.400	17.103.900
Peradarstvo - Poultry breeding	3.954.000	2.799.000*	13.156.600	15.955.600
Ovčarstvo - Sheep breeding	132.000	19.800	79.200	99.000
Kozarstvo - Goat breeding	29.100	7.000	38.000	74.100
Konjogojstvo - Horse breeding	50.000	30.000	-	80.000
Ukupno - Total	10.186.600	19.288.300	18.099.200	37.466.600

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Posavske županije u 2001. godini

*Vrijednost proizvedenih jednodnevnih pilića i pilenki upotrijebljenih za proizvodnju jaja na vlastitim farmama

U svinjogojstvu Federalna potpora isplaćivana je tijekom 2002. i 2003. godine u visini od 0,40 KM/kg prirasta. Međutim, zbog kasno usvojenih provedbenih propisa veliki broj proizvođača nije osigurao dokumente za ostvarenje prava na potporu. Peradarska proizvodnja je najrazvijenija u Županiji. Također proizvođači posjeduju i inkubatorsku stanicu kapaciteta 2.500.000 jaja godišnje. Zahvaljujući tradiciji i iskustvu pravnih i fizičkih osoba, peradarska proizvodnja je jedna od rijetkih koja je gotovo dostigla prijeratne vrijednosti. Federalna potpora isplaćivana je samo za nesilice matičnog jata u visini od 1,00 KM po komadu.

VETERINARSKA ZAŠTITA

U Posavskoj županiji veterinarska zaštita organizirana je kroz tri veterinarske stanice u kojima je uposljeno 14 veterinaru i 15 veterinarskih tehničara i bolničara. Na razini Županije postoji i veterinarska inspekcija. Tijekom 2003. godine na području Županije cijepljeno je 29.000 svinja protiv svinjske kuge, izvršen je trihineloskopski pregled na 27.664 uzoraka svinjskog mesa, umjetno je osjemenjeno 4.566 krmače i 2.100 krava i junica. Na području Županije postoji reprodukcijски centar s pet nerastova različitih pasmina, dok se bikovsko sjeme nabavlja većim dijelom iz Austrije, te nešto iz Banje Luke.

ZAKLJUČAK

Provedena analiza je pokazala da je intenzitet poljoprivredne proizvodnje u Posavskoj županiji za 1,9 puta veći nego u cijeloj Bosni i Hercegovini, a čak za 2,38 puta veći nego u Federaciji Bosne i Hercegovine. Samo se mali dio poljoprivredne proizvodnje plasira na tržište. Sa iznimkom peradarstva, ostale stočarske grane slabije su razvijene. Za podizanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje u Posavskoj županiji potrebno je provesti niz mjera: utvrditi poljoprivrednu strategiju na državnoj razini, uvesti ili povećati poticaje, spriječiti uvoz nekontroliranih poljoprivrednih proizvoda, te osigurati povoljne kredite za izgradnju većih obiteljskih gospodarstava.

LITERATURA

1. Gospodarska komora Županije Posavske: Katalog gospodarstva za 2000. godinu. Orašje.
2. Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Posavske županije: Informacije o stanju u poljoprivredi Županije Posavske i statistički podatci Zavoda za statistiku za 2001. i 2003. godinu, str. 1-6 i 10-14.
3. Statistički godišnjak Federalnog statističkog zavoda za 2001. godinu.

SUMMARY

Posavska County is a part of the Federation of Bosnia and Herzegovina. Once known for its agricultural production, now it is in a very unfavourable position because of the direct consequences of the war. Data show that of agricultural productions intensity in this County, 1.9 times higher in relation to the entire Bosnia and Herzegovina, and 2.38 times higher in relation to the Federation of Bosnia and Herzegovina. Corn and wheat are planted on most of agricultural areas. However, vegetable farming on only 8 % of planted areas makes almost 40 % of all income in agriculture. Stockbreeding is less developed. Only poultry farming, which gained the level before war, stands out. Introducing an agricultural strategy at the level of the entire Bosnia and Herzegovina, the Posavska County would become an important state and regional factor in agricultural production.

Key words: agriculture, Posavska County, Federation of Bosnia and Herzegovina